

ЗАЛЕЖНІСТЬ КУТА НАХИЛУ НЕЙТРАЛЬНОЇ ЛІНІЇ ВІД КУТА ДІЇ СИЛОВОЇ ПЛОЩИНИ У КОСОЗІГНУТИХ ЕЛЕМЕНТАХ ПРЯМОКУТНОГО ПРОФІЛЮ

Наведені функціональні залежності кута нахилу нейтральної лінії від кута нахилу силової площини на прикладі бетонних елементів прямокутного поперечного перерізу, котрі зазнають косоного згинання.

Ключові слова: бетон, косий згин, кут нахилу нейтральної лінії, кут нахилу силової площини.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Важливим фактором напружено-деформованого стану поперечного перерізу залізобетонних елементів, які зазнають косоного згинання, є положення нейтральної лінії, котре залежить від ряду чинників, визначальний із яких – кут нахилу силової площини до вертикальної головної площини елемента. Положення нейтральної лінії в елементах прямокутного профілю однозначно встановлюється двома параметрами, котрими зазвичай приймають висоту стиснутої зони бетону x та кут нахилу нейтральної лінії до горизонтальної осі θ . Основним із цих параметрів є кут θ , тому виведення залежностей для обчислення його значень для залізобетонних і бетонних елементів є важливим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де започатковано розв'язання поставленої проблеми. Питанню вивчення залізобетонних елементів, які зазнають косоного згинання, присвячені праці багатьох учених. Проблему виведення теоретичних залежностей між кутом нахилу нейтральної лінії та кутом нахилу силової площини у явному вигляді досліджували А.М. Павліков [1], М.Л. Яровий [3], Л.І. Сердюк [4].

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Однак усі ці залежності були представлені у вигляді складних сплайн-функцій, пов'язували θ з β неявно, мали різний математичний запис на різних ділянках. Через це отримати з існуючих залежностей розв'язок $\theta = f(\beta)$ у явному вигляді неможливо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розроблення у явному вигляді функціональної залежності $\theta = f(\beta)$ для визначення кута нахилу нейтральної лінії.

Виклад основного матеріалу досліджень. Для розроблення шуканої функції $\theta = f(\beta)$ була задана таблична залежність між визначальними параметрами. Для цього використані теоретичні залежності для бетонного елемента [1]:

$$\text{при } 0 < \theta < \arccos\left(\frac{b}{h}\right)$$

$$\operatorname{tg} \beta = \frac{\cos \theta (6 \cos^2 \theta - 12 \xi \cos \theta + 5 K' \sin 2\theta - 2 \xi K' \sin \theta + K'^2 \sin^2 \theta)}{\left\{ 6 (\cos^2 \theta - \xi^2 + \xi \cos \theta) (K' \sin \theta + \cos \theta) + \right.}, \quad (1)$$

$$\left. + K'^2 \sin^2 \theta (4 \xi - K' \sin \theta - 2 \cos \theta) + 2 \xi (\xi^2 - 6 \cos^2 \theta) \right\}$$

де

$$\xi = \frac{6 \cos^2 \theta + 4,5K' \sin 2\theta + K'^2 \sin^2 \theta}{12 \cos \theta + 3K' \sin \theta}; \quad (2)$$

при $\text{arctg} \left(\frac{b}{h} \right) \leq \theta < 90^\circ$

$$\text{tg} \beta = \frac{\left\{ \begin{aligned} &6(K'^2 \sin^2 \theta - \xi^2 + \xi K' \sin \theta)(K' \sin \theta + \cos \theta) + \\ &+ \cos^2 \theta (4\xi - \cos \theta - 2K' \sin \theta) + 2\xi (\xi^2 - 6K'^2 \sin^2 \theta) \end{aligned} \right\}}{\sin \theta (6K'^2 \sin^2 \theta - 12\xi K' \sin \theta + 5K' \sin 2\theta - 2\xi \cos \theta + \cos^2 \theta)}, \quad (3)$$

де

$$\xi = \frac{6K'^2 \sin^2 \theta + 4,5K' \sin 2\theta + \cos^2 \theta}{12K' \sin \theta + 3 \cos \theta}. \quad (4)$$

Вихідні передумови для отримання залежностей (1) – (4) прийняті за [2, п.3.1].

У формулах (1) – (4) $K' = b/h$. Базові табличні залежності визначалися для випадків $K' = \{0,5; 0,667; 0,8; 1\}$.

Функції (1), (2) описують випадок положення нейтральної лінії, зображеного на рис. 1, а, а функції (3), (4) – випадок положення, зображеного на рис.1, б.

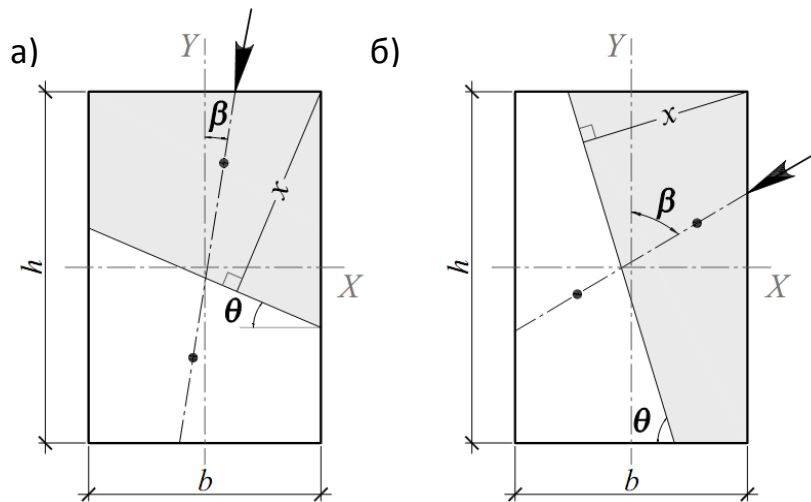

Рисунок 1 – Випадки положення нейтральної лінії:

а) при $0 < \theta < \text{arctg} \left(\frac{b}{h} \right)$; б) при $\text{arctg} \left(\frac{b}{h} \right) \leq \theta < 90^\circ$

З курсу опору матеріалів відомо, що залежність $\theta = f(\beta)$ для елементів, матеріал яких має ідеально пружні властивості, має вигляд

$$\theta = \text{arctg} \left(\frac{I_x}{I_y} \text{tg} \beta \right), \quad (5)$$

де I_x, I_y – пружні моменти опору перерізу відносно головних осей інерції X та Y.

Для прямокутного перерізу формула (5) перетворюється в таку:

$$\theta = \text{arctg} \left[\left(\frac{h}{b} \right)^2 \text{tg} \beta \right]. \quad (6)$$

Із взаємного аналізу графіків залежностей (1)–(4) та (6), який частково виконаний у роботі [1], видно, що до певного значення кута нахилу силової площини β значення кутів θ нахилу нейтральної лінії для бетонних перерізів за формулами (1)–(4) перевищують значення, отримані для пружних матеріалів за залежністю (6); при подальшому ж збільшенні кута β спостерігається зворотнє: значення кута θ бетону менші за значення θ для елементів з пружних матеріалів (рис. 2).

Подібний зв'язок між залежностями $\theta - \beta$ за формулами (1)–(4) і (6) має місце для будь-яких значень співвідношення h/b . Цей факт дозволяє отримати функцію $\theta = f(\beta)$ у вигляді суми пружної та пластичної складової

$$\theta = f_{el}\left(\frac{b}{h}; \beta\right) + f_{pl}\left(\frac{b}{h}; \beta\right), \quad (7)$$

де пружна складова $f_{el}\left(\frac{b}{h}; \beta\right) = \arctg\left(\left(\frac{b}{h}\right)^2 \operatorname{tg} \beta\right)$, а пластична описується деякою періодичною функцією, наприклад $\sin \beta$.

Грунтуючись на такому підході, апроксимацію залежностей (1) і (3) у вигляді $\theta = f(\beta, b/h)$ представляємо таким чином:

$$\theta = \arctg\left(\left(\frac{b}{h}\right)^2 \operatorname{tg} \beta\right) + k_1 \beta^{k_2} (\sin(A\beta + B) - C), \quad (8)$$

де k_1, k_2, A, B, C – коефіцієнти апроксимації.

Для обчислення коефіцієнтів апроксимації залежності (8) реалізовані наступні граничні умови:

середньоквадратична похибка значень θ , за формулою (8) порівняно зі значеннями за теоретичними залежностями (1)–(4) повинна бути мінімальною;

апроксимаційна крива (8) на графіку $\beta^\circ - \theta^\circ$ завжди має проходити через точки з координатами $(0^\circ; 0^\circ)$ та $(90^\circ; 90^\circ)$;

апроксимаційна крива повинна проходити через точку, яка є серединою базової кривої $\theta = \arctg\left(\left(\frac{b}{h}\right)^2 \operatorname{tg} \beta\right)$.

Відповідно до висунутих граничних умов знайдені вирази для визначення параметрів періодичної апроксимаційної функції (8):

$A = 4$ – коефіцієнт переходу періоду апроксимаційної функції від 2π до $\pi/2$;

$C = \cos(2 \cdot \arctg(b/h))$ – коефіцієнт, який визначає умову проходження апроксимаційної кривої через середину базової кривої $\theta = \arctg\left(\left(\frac{b}{h}\right)^2 \operatorname{tg} \beta\right)$;

$B = \arcsin(C)$ – умова проходження функції через початок координат.

Коефіцієнти апроксимації k_1 та k_2 , визначені відповідно до першої вимоги, будуть обчислюватися з таких залежностей:

$$k_1 = -99k_2^3 - 18,3k_2^2 - 16k_2 + 3,2; \quad (9)$$

$$k_2 = 2\frac{b}{h} - 2. \quad (10)$$

Найбільше середнє квадратичне відхилення значень, обчислених за формулою (8), від значень, отриманих із залежностей (1)–(4), склало $1,3^\circ$ тільки для випадку, коли

$b/h = 0,5$. Графічне порівняння апроксимації (8) із залежностями (1)–(4) та (6) наведене на рис. 2.

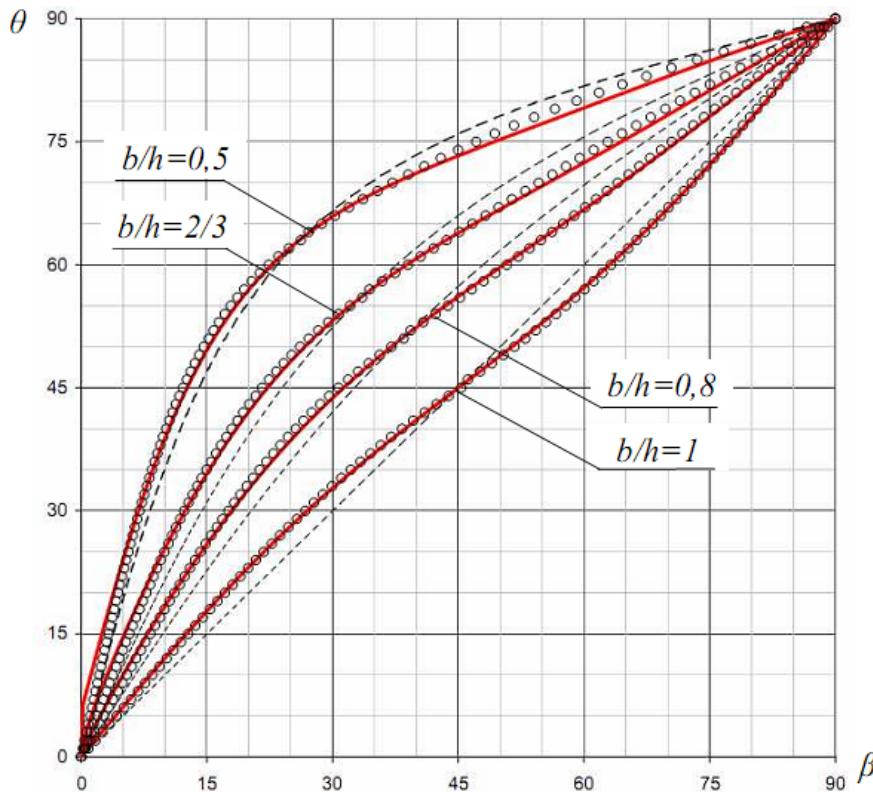

Рисунок 2 – Графічне зображення $\theta - \beta$, представлено різними рівняннями:
 --- за формулою (6); $\circ$ – за залежностями (1) – (4); — за функцією (8)

З аналізу рис. 2 видно, що функція (8) відповідає характеру залежності $\theta - \beta$ за формулами (1) – (4). Крім цього, наведений графік чітко показує, що неврахування пластичних властивостей бетону може призвести до значних неточностей у визначенні кута θ . Наприклад, при відношенні $b/h = 0,5$ для кута $\beta = 10^\circ$ формула (6), яка враховує лише пружні властивості матеріалу, занижує значення величини кута θ на 12 %.

Висновки. Розроблена формула дозволяє з достатньою точністю описати у явному вигляді залежність між кутом β нахилу силової до головної вертикальної площини та кутом θ нахилу нейтральної лінії відносно горизонталі. Отримана формула може бути застосована для обчислення параметрів напружено-деформованого стану бетонних елементів прямокутного профілю, що зазнають косоного згину, а також в подальших теоретичних дослідженнях їх з урахуванням нелінійних властивостей бетону.

Література

1. Павликов, А.Н. Экспериментально-теоретические исследования прочности, деформативности, образования и раскрытия трещин по сечениям, нормальным к продольной оси косоизгибаемых керамзитобетонных элементов: дис. кандидата техн. наук: 05.23.01 / Павликов Андрей Николаевич. – Полтава, 1979. – 226 с.
2. Бетонные и железобетонные конструкции: СНиП 2.03.01-84*. – [Чинний від 1988-08-25 г.] – М.: Госстрой СССР. – (Строительные нормы и правила).

3. Яровой, М.Л. Экспериментально-теоретические исследования трещинообразования и деформативности косоизгибаемых предварительно напряженных железобетонных элементов прямоугольного сечения: дис. кандидата техн. наук: 05.23.01 / Яровой Михаил Лукич. – Полтава, 1980. – 269 с.

4. Сердюк, Л.И. Расчет трещиностойкости предварительно напрягаемых элементов прямоугольного сечения / Л.И. Сердюк // Расчет железобетонных конструкций при сложных деформациях / М.С. Торяник, П.Ф. Вахненко, Л.В. Фалеев. – М.: Стройиздат, 1974. – Глава VII. – С.256–268.

Надійшла до редакції 25.11. 2010

© А.М. Павліков, Д.Ф. Федоров

ЗАВИСИМОСТЬ УГЛА НАКЛОНА НЕЙТРАЛЬНОЙ ЛИНИИ ОТ УГЛА ДЕЙСТВИЯ СИЛОВОЙ ПЛОСКОСТИ В КОСОИЗГИБАЕМЫХ ЭЛЕМЕНТАХ ПРЯМОУГОЛЬНОГО ПРОФИЛЯ

Приведены функциональные зависимости угла наклона нейтральной линии от угла наклона силовой плоскости на примере бетонных элементов прямоугольного поперечного сечения, которые подвержены косому изгибу.

Ключевые слова: бетон, косоизгиб, угол наклона нейтральной линии, угол наклона силовой плоскости.

RELATIONSHIPS BETWEEN TILTING ANGLE OF NEUTRAL AXIS AND INCLINATION ANGLE OF PLANE OF LOADING FOR SKEW BENDED RECTANGULAR MEMBERS

Functional relationships between tilting angle of neutral axis and plane of loading inclination angle for skew bended rectangular plain concrete members are discussed.

Keywords: concrete, biaxial bending, tilting angle of neutral axis, inclination angle of plane of loading.